

Lisans ve Lisansüstü İletişim Öğrenimi Üzerine Değerlendirme: Prof. Dr. Celalettin Aktaş ile Söyleşi

Nihal Kocabay-Şener, Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü, nkocabay@ticaret.edu.tr

Söyleşi Interview

Teknolojik yenilikler her alanı yakından ilgilendiriyor olsa da iletişim alanı yaşanan değişimlerden en fazla etkilenenlerin başında geliyor. Yeni teknolojik gelişmeler hem iletişim öğrenimini hem de araştırma yöntemlerini etkiliyor. Peki hızlı gelişmelere karşı ne yapmalı? Araştırmacılar kendilerini nasıl güncel tutabilir? Lisans ve lisansüstü iletişim programları nasıl değişmeli? Dersleri oyunlaştırmak mümkün mü? Bu soruların yanıtlarını İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Celalettin Aktaş ile konuştuk.

Öncelikle akademik idareci olmakla sadece akademisyen olmak arasında nasıl bir fark gördüğünüzle başlayalım mı? İdareci olmak neyi değiştiriyor?

Benim durduğum yerden akademik bir yönetici olmanın şöyle bir avantajı var: Düşüncelerinizi, hedeflerinizi gerçekleştirme fırsatı bulabiliyorsunuz çünkü neticede bir yönetici olduğunuz zaman söyledikleriniz ilettiğiniz makamlar tarafından değerlendiriliyor. Ayrıca akademik yönetici hiyerarşisi içinde çalışan insanları, bir takım hedeflere yönlendirmek mümkün oluyor. Bu açıdan baktığınızda çok olumlu katkısı var.

Mesela ben göreve başladığım zaman ilk önce şunu düşündüm. Kurumun hafızası yok, dijital arşivlere ulaşamıyorsunuz. Fakültemizin uygulama gazetesi var ama ulaşamıyorsunuz,

başka şeyler için de öyle. Bir kurumun varlığını sürdürebilmesi için önce yapısal problemlerini çözmesi lazım. Yapısal problemlerle dekanlığı nasıl ilişkilendirebiliriz? Örneğin bir dergi çıkarıyorsunuz o çıkardığınız derginin marka tescili yok. Böyle bir şey olabilir mi? 26 sayısı çıkarılan 14 yıldır hayatta olan bir derginin marka tescili yok. Gazetesinin marka tescili yok. Önce şuna karar verdim: Marka tescili olmayan hiçbir şeyi çıkarmayacağım, yayımlamayacağım. Ticaret İletişim ve Medya Merkezi'ni kurduk, kurumsal kimlik çalışmalarımızı tamamladık. İtaliye Dergisi'nin marka tescilini gerçekleştirdik. Gazetem için de marka tesciline başvurduğum fakat bir ürünün kendisi markası olamaz dendi. Marka bile olamıyor, gazeteyi bu isimle çıkarmaktan vazgeçtik. Yeni bir isimle yakında yayına başlıyor olacağız. Size ait olmayan bir şeyi

birileri çıkarabiliyorsa o zaman size ait değil demektir. Temel problemlerden bir tanesi buydu.

İkincisi uygulama birimlerinde uzman eksikimiz vardı. İletişim fakültesinde uygulama birimlerinde uzmanlar olmadan bir iletişim fakültesi olabilir mi? Akademisyenler hem derslerini verip hem de aynı zamanda laboratuvarlarda, televizyon stüdyosunda her zaman hazır olamazlar. Temel sorunlardan birinin uzman eksikliği olduğunu gördüm. Bir iletişim fakültesinde her uygulama biriminin odasının kapısı çalındığında ya da kapısı açık olduğunda içeri girdiğinizde en az bir uzman sizi karşılıyor olmalı. Her birime alanında tecrübeli uzmanlar aldık. Biz bu yapıları kurarak ne yaptık? Öğrencilerin her zaman uzmanlar eşliğinde çalışabileceği alanlar oluşturduk.

Ayrıca gazetemizin ve dergimizin arşivini dijitalleştirdik. Şu an hem kendi websayfamızda, hem de Turkcell ve Vodafone'dan yayınlarımıza ulaşabiliyor. Yani bizim ürünlerimiz şu anda Vodafone ve Turkcell üzerinde bulunan uygulamalardan okunabiliyor ve izlenebiliyor. Bu fakültenin bilinirliğini artırır. Diğer yandan yapılanlar öğrenci için büyük motivasyon kaynağı oldu. Gazete, dergi, televizyon ve radyoyu harekete geçirdik ve burada içerik üreten insanların üretmesine yardımcı yapılar kurduk, ürettiklerini de görünür kıldık.

Peki akademik tarafı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Akademisyen değişime ayak uyduramıyor. Çünkü akademisyen konfor alanı içinde kalmak istiyor. Doçentlere, profesörlere ilişkin bir şey söylemek istemem, en az benim kadar tecrübeliler. Ancak genç akademisyenlere söyleyeceklerim şunlar: Akademide özellikle iletişim alanında kendinizi konumlandırmak istiyorsanız mutlaka hibrit bir takım iletişim modelleri düşünmeniz lazım. Herkes teorisyen oluyor. Açıyorsun bir kitabı okuyorsun ama teknolojik gelişmelerle iletişimin mevcut yapısı ve geleceğe dönük projeksiyonları sentezleyebilirsen sen de yeni bir şeyler

söyleyebilirsin. Türkiye'de QR kodlarla ilgili ilk çalışma yapan iletişim bilimci olduğumu düşünüyorum. Bunun önemli olduğunu ve nerelere gidebileceğini görmüştüm. Çeşitli projeler önermişim büyük bankalara fakat insanlar anlayamadılar. Ancak bugün QR kod olmadan kıpırdamıyoruz. Ama o gün biz bunu söylediğimiz zaman hiç kimse bunu ciddiye almadı. İletişimciler, iletişim teknolojilerindeki gelişmelere ayak uyduramıyorlar. Bilgisayar teknolojilerine hâkim değiller, multimedya programlarını bilmiyorlar.

Bugün iletişimcilerin bunlarla yani özellikle bilgisayar bilimleriyle beraber ilerlemesi gerekiyor mu?

Kesinlikle aynı fikirdeyim. Bir iletişimci kendisini gelişen iletişim çağı içinde konumlandırmak istiyorsa mutlaka teknolojik gelişmelere adapte olmalı. Adapte olmak demek bunları kullanmak demek değil, öğrenmek de lazım. Bir mühendis gibi bir yazılımcı gibi, meselelere bakmak lazım. Bir mühendis perspektifiyle bakarsa kendisine yepyeni bir kulvar açabilir. Günümüzde mühendisler, yazılımcılar, teknik elemanlar iletişim alanını domine etmeye başladılar. Yani biz iletişimciler aslında takip eden konumundayız, yön veren yön çizen değil. Ancak beraber yürüebiliriz

Pandemi sürecini iletişim fakültesi açısından değerlendirirseniz nelerin değiştiğini söyleyebilirsiniz?

Bir kere şunu iyi görmek lazım pandemi süreci devam ediyor. Eğitim öğretim dönüşüyor, insanlar dönüşüyor. Bunu iyi yontmak lazım. Bir taraftan buna bağlı olarak da insanların beklentileri dönüşüyor. Sosyal ilişkiler ona göre dönüşüyor. Bunu gördükten sonra dönüşüme nasıl ayak uydurabiliriz diye sormak lazım. Pandemiden önce ve pandemiden sonra diye iletişim fakültesini farklı değerlendirmek lazım.

Bence dersin kendisi amacı ve çıktısı aynıydı fakat dersin işlenişinde kullanılan araçlar farklıydı. Sonuca ulaşabilmek için

öğrenciye sunulan ya da öğretim üyesinin kendini geliştirmek için kullanması gereken materyaller farklılaşmıştı. Fakat biz bunu böyle algılamadık. Zaten bunu böyle algılamak isteseydik ona uygun içerik hazırlardık. Bakın her şeyde emek lazım. Yani akademisyen büyük emek harcamalı. Konfor alanından kimse çıkmak istemiyor ama böyle bir şey yok, böyle bir dünya yok. Siz insanlara hep aynı şeyi satmak isterseniz olmaz. Dönüşüm de olmaz. Değişim de olmaz.

Ben ne düşündüm pandemi devam ederken? Bir kere yeni bir eğitim modeli geliştirmemiz gerektiğini düşündüm ve bir model de geliştirdik, projelendirdik. Şimdi siz her şeyi online yaptığınıza göre insanları online olanın içine çekmeniz lazım. Aslında bilgisayar oyunu gibi düşünün. Sadece izleyen değil aynı zamanda canavarla mücadele eden, bomba alan, bomba veren, yiyecek alan, benzin alan rolde de olmanız lazım. Yani interaktif olmalısınız. Bir ders üzerinden bunu deneyebilir miyiz dedim. Yani öğrenci için simülasyon temelli bir ders modeli geliştirebilir miyiz? Öğrencilerin bilgisayar, telefon aracılığıyla girecekleri bir sistem. Fotoğrafçılık dersinde bunu yapabilir miyiz diye düşünmeye başladım. Buradaki amaç öğrenciye yepyeni bir öğrenim deneyimi kazandırmaktı. Çünkü siz geleneksel olanı online anlatmaya devam ettiğiniz zaman öğrenci sizi dinlemiyor. Zaten öğrenci var mı yok mu onu da bilmiyorsunuz. Kamerasını açmıyor, sesini çıkarmıyor, soru sorduğunuz zaman cevap vermiyor hiçbir şey yapmak istemiyor. Öğrenmek istemeyen bir insan olduğunu düşünmeye başlıyorsunuz. Peki, onu nasıl işin içine çekeceksiniz? Ona bir model bulmak lazım. Öğrenmek istemeyen bir insanı öğrenmeye ikna etmek gerek. Ve bunu iletişim bilimci olarak yapmalıyız. Bu çerçevede temel fotoğrafçılık dersini düşündük. Temel fotoğrafçılık dersinin en önemli özelliği ne? Kişinin bir fotoğraf makinası kullanarak fotoğraf çekme deneyimi kazanması değil mi? Okula gelemiyor kişi. Biz bir fotoğraf makinasının birebir simülasyonunu yaptırarak, öğrenci simülasyonun içine giriyor.

Ve siz simülasyonun içine girdiğiniz zaman fotoğraf makinası kullanıyormuşsunuz gibi, gerçekten dokunuyormuşsunuz gibi ayarlarını yapıyorsunuz. Pozometresini, ISO'sunu, diyaframını yani her şeyini ayarlıyorsunuz. Bir senaryo hazırladık. Çocuk odası yatak odası var, geziyorsunuz içinde ve fotoğraf çekiyorsunuz. Işığı ve ayarlarını değiştirdikçe elde ettiğiniz sonuçlar da değişiyor. Öğrenci fotoğraf çekmeyi öğreniyor. Dersi dinliyor, uygulamaları yapıyor, küçük sınavlar var, öğrendiklerini sorguluyor. Sistem çektiği fotoğrafları değerlendirmeye alıyor.

Projedeki simülasyonlar bitti, yazılımlar, senaryo her şey bitti. Proje onaylandıktan sonra uygulamaya sokacağız. Öğrenciye sadece anlatarak öğretemezsiniz, uygulaması lazım. Başka derslere de uygulanabilir. Adım adım ilerliyoruz. İletişim fakülteleri kendini yenilemeli. En önemli unsur insan. Akademisyen kendini yenilemek istemiyor.

Akademisyenlerin neden kendilerini yenilemek istemediğini düşünüyorsunuz?

Bence konfor alanının dışına çıkmak istemiyorlar. Bu işler çaba istiyor, zahmetli işler, emek istiyor. Bazı arkadaşlar bir akademik kariyer elde ediyorlar ve kariyerlerini bildikleri öğrendikleri çerçevesinde devam ettirmek istiyorlar. Evet, bu bir tercih. Diğer yandan yenilikçi olanlar da var. Bir iletişim bilimci kendini gelecekte saygın bir yerde konumlandırmak istiyorsa mutlaka iletişim teknolojilerindeki yeni gelişmelere entegre olmalı. Ben yazacağımı yazdım bitirdim ne bileyim olan oldu gibi bir yaklaşımda olmamalı. Zirveye ulaşmak zordur fakat zirvede kalmak daha da zordur. Yani tırmanıyoruz ama orada kalıp başarılı işlere imza atmak için daha çok çalışmak gerekir. Ben bazı akademisyenlerin kendilerini rölantide aldığını düşünüyorum. Herkes yapmıyor bunu tabikî. Büyük bir kısmının öyle olduğunu düşünüyorum. Yeni şeyler yapmak istemiyorlar, mevcut olanları tekrar ediyorlar. Ben yepyeni şeyler yapmalarını öneriyorum.

İletişim fakültelerinin nasıldönüşebileceğini düşünürsünüz?

Bir kere teknolojinin gelişmesi, aygıtların küçülmesi cihazların bütünleşik bir mekanizmaya sahip olması aslında bize büyük fırsatlar sağlıyor. Hem bir tehdit hem de büyük fırsat var işin içinde. Aslında eskiden çok sayıda insanın yapabildiği işi tek bir cihaz tek bir insanla yapabiliyor. Yani ne oluyor? Bir işi gerçekleştirecek insan sayısını azalıyor ama fonksiyonel insana olan ihtiyaç artıyor. İnsanın fonksiyonelitesini arttırıyor. Ben bunu çok önemsiyorum. İnsanı fonksiyonel bir hale getirmesi çok önemli bir şey. Cihazların bütünleşik bir çalışma prensibi var. Bu cihazlar eliyle biz iletinin içeriğini de organize edebiliriz. İletişim fakülteleri bu mikroorganizmaların iç içe geçmesiyle ortaya çıkan bu bütünleşik yapıları kullanabilecek insanlar yetiştirmeli.

Söylediğiniz yapıları kurmak lisansüstü öğrenimle de ilgili. Orada nasıl bir tasarım olmalı sizce?

Biz iletişim fakültesi ve İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü'nü hiçbir zaman birbirinden ayrı düşünmedik. Enstitülerin kurumsal yapısı ve kimlikleri bambaşka olmakla beraber neticede anabilim dallarını bölümlerden oluşuyor. Burada iletişim fakültesinin projeksiyonu ve vizyonu ile İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü projeksiyonu ve vizyonu birbiriyle örtüşmeli. Bunlar birbirinden ayrılamaz parçalar. Entegre yapılar kurmak lazım

İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde Türkiye'deki ilk İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü'nü kurduk. İkisinin entegre olacağı bir yapı dizayn ettik. Öncelikle müfredatları güncellemeye başladık. Burada en önemli şey ne biliyor musunuz? Bir kere müfredatları güncellerken kesinlikle hocanızın verebileceği derse göre müfredat yapmayacaksınız. Olması gerekeni yapacaksınız. Ben dersleri belirlerken kendi verebileceğim ya da hocaların verebileceği dersleri hiçbir zaman düşünmedim, insanların düşünmesinde izin vermedim. Olması gereken oldu. Yani biz akademide şöyle sıkıntı yaşıyoruz:

Kişiyeye özel ders. O yüzden akreditasyonun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Programları, bölümleri insanların inisiyatifinden çıkarmak lazım. İletişim alanı çıktıkları, program çıktıklarını ortaya koymak lazım. Kişilere bağlı değil, iletişim bilimine bağlı olmalı. Alana çıktı, programa çıktı üretmek lazım. Kişiyeye bağlı değil. Şiddetle karşıyım buna.

Lisansüstüne odaklanırsak orada nasıl bir müfredat belirlemek gerektiğini düşünürsünüz? Müfredatı hazırlarken nelere bakmalı?

İki tane ana argüman var aslında: Geleneksel iletişim araçları, diğer yandan internet ve onunla beraber ortaya çıkan yepyeni yapılanmalar. Bir kere bizim sunduğumuz programların da bu bütünleşik yapıya hitap etmesi lazım. Yani gelenekseli anlatmak ve gelenekselle internete bağlı olanları bütünleştirecek yapılar kurmak lazım. Bunlar birbirlerinden ayrılmaz parçalar birbirlerini tamamlayan yapılar. Bunların dozunu iyi ayarlamak lazım. Çünkü geleneksel iletişim araçlarının sunduğu imkânların internetin içine girdiğini diğer bir deyişle iç içe geçtiğini görüyoruz. Öte taraftan akıllı telefonların sunduğu imkânlarla beraber kullandığımız çok sayıda iletişim aracı da tek bir aracın içine giriyor. Yani programları tasarlarırken iletişim araçlarını düşünmek, teknolojiye yön veren şirketlerin geleceğe dönük perspektiflerini göz önünde bulundurmak gerekir. Dünya yapay zekâyı konuşurken siz yapay zekâ ve medyaya dair bir ders açmıyorsanız o zaman yanlış yapıyorsunuz demektir. Yapay zekâyı konuşacak hocanız olmayabilir ama yok diye dersi açmamazlık yapmamalısınız. Günceli yakalayabilecek dersler koymak lazım.

Mesela öğrencilerimizi bu tür tezler yazmaya yönlendiriyoruz. Benim bir öğrencim yapay zekâ kullanımıyla beraber haber ve kaliteyi çalışıyor. Bu çerçevede haberde kaliteyi çalışabilir miyiz, bir algoritma yazabilir miyiz diye düşünüyoruz. Oyunlaştırmayla beraber bir iletişim eğitimi verilebilir mi? Bu alanın içine mühendisleri almalıyız. Ben

mühendisler bize gelsinler istiyorum. Alanı zenginleştirmek gerekiyor. Farklı alanlardan da gelenler var; eğitimciler, ilahiyatçılar var. Alanı zenginleştirebilmek için alana giriş sağlamak lazım. Biz alanı genişletebilirsek insanların girişini hızlandırabilirsek ve onların edindiği bilgi ve tecrübeleri aktarabilirlerse o zaman iletişim alanı bir yerlere gidebilir. Biz müfredatlarımızda bunları göz önüne bulunduruyoruz.

Tezler konusunda tekrar eden tezleri uygun bulmuyorum. Tekrar olmamalı. Herkes yepyeni bir şey yazmalı. Simülasyon dijital oyun temelli bir doktora tezi yazdırıyorum. Mesela oyunlaştırma üzerinden siyasal iletişim kampanyaları. Çünkü bakın dünyada milyonlarca insan dijital oyunlar oynuyor. Milyonlarca insanın dijital oyun oynadığı bir dünyada siz konvansiyonel araçlarla siyasal iletişim kampanyası yapamazsınız. Oyuna ilişkin dersler koyduk. Lisans müfredatlarına da koyduk. Geleceği iyi görmek lazım. Sektör raporlarını, şirket raporlarını takip etmek gerekir. Şirketler dünyayı nereye doğru yönlendirmeye çalışıyor? Çünkü siz onları takip ediyorsunuz zaten. Siz iletişim bilimci olarak ne yapabilirsiniz ki? Ne olup bittiğini anlamak lazım. Böylece hem akademisyen olarak hem de akademik bir yönetici olarak programları geliştirebilirsiniz.

Kesinlikle, akademik yayınlar önemli. Ben onlara bakmayın demiyorum. Yanlış anlaşılmasın. Okuyacak tabikî. İletişim tarihi de okuyacak iletişim sosyolojisi de okuyacak. Geçen biri diyor ki hukuk derslerinden öğrenciler kalıyor hukuk derslerini kaldıralım. Hukuk bilmeyen bir iletişimci olur mu? Yani fikri hakları bilmeden, insan hakkını bilmeden, anayasa bilmeden, ceza bilmeden, hakaret nedir bilmeden olur mu? Felsefe bilmeden olur mu? O yüzden akreditasyon çok önemli.

Yeni planlarınızdan da söz edelim mi biraz? Neler yapmayı düşünüyorsunuz?

İletişim dünyasında özellikle pandemiyle beraber yepyeni iş alanları açıldı. Hepimizin

eve kapandığı dönemlerde online etkinlikler yaptık mesela. Bunlardan bir tanesi de DigiDays'ti. Etkinliği dışarıdan takip edenler sordular: Ne kadar para harcadınız? Nasıl yaptınız? Kaç ay çalıştınız? Kimler yaptı? Ekibinizde kaç kişi var? Ekibimiz kaç kişi? Sen ben uzmanlar, televizyon stüdyosundaki cihazlar falan. Ekip on kişiyi geçmez. Bütçe yok, her şey bedava. İnanamadılar. Ve ben şunu anladım: Biz online içerik üretimi konusunda uzmanlaşabiliriz. Çünkü Türkiye'de ve dünyada büyük bir trend bu. Bizim arkadaşlarla toplantı yaptık ve dedik ki online içerik üretimliyle ilgili tezsiz yüksek lisans programı açacağız. İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü ile iletişim fakültesi işbirliği ile bu alanda uzmanlaşacağız. Mesela greenbox'ımızı daha da büyüttük. Modüler yapılar kurduk ve sonsuzluk alanını genişlettik. Yeni cihazlar aldık, yazılımlar aldık. Mixerlar aldık. Bu alanda uzmanlaşmaya karar verdik. Bu kulvarı açacağız. İletişim fakültesi ve enstitümüz bu alanda zirveye oturacak.

Uygulama araştırma merkezi kuracağız. O araştırma merkezinin altında da sanayi ve üniversite işbirliği ile ilgili projeler geliştirmeye başlayacağız. Burada bir laboratuvar kuracağız. İnsan bedeninden veri elde edebilen bir laboratuvar kuracağız. İnsanla birebir iletişim kuran insanın ürettiği semptomlardan veri toplayabilen araştırmalar yapmak istiyoruz.

Teşekkür ederim.